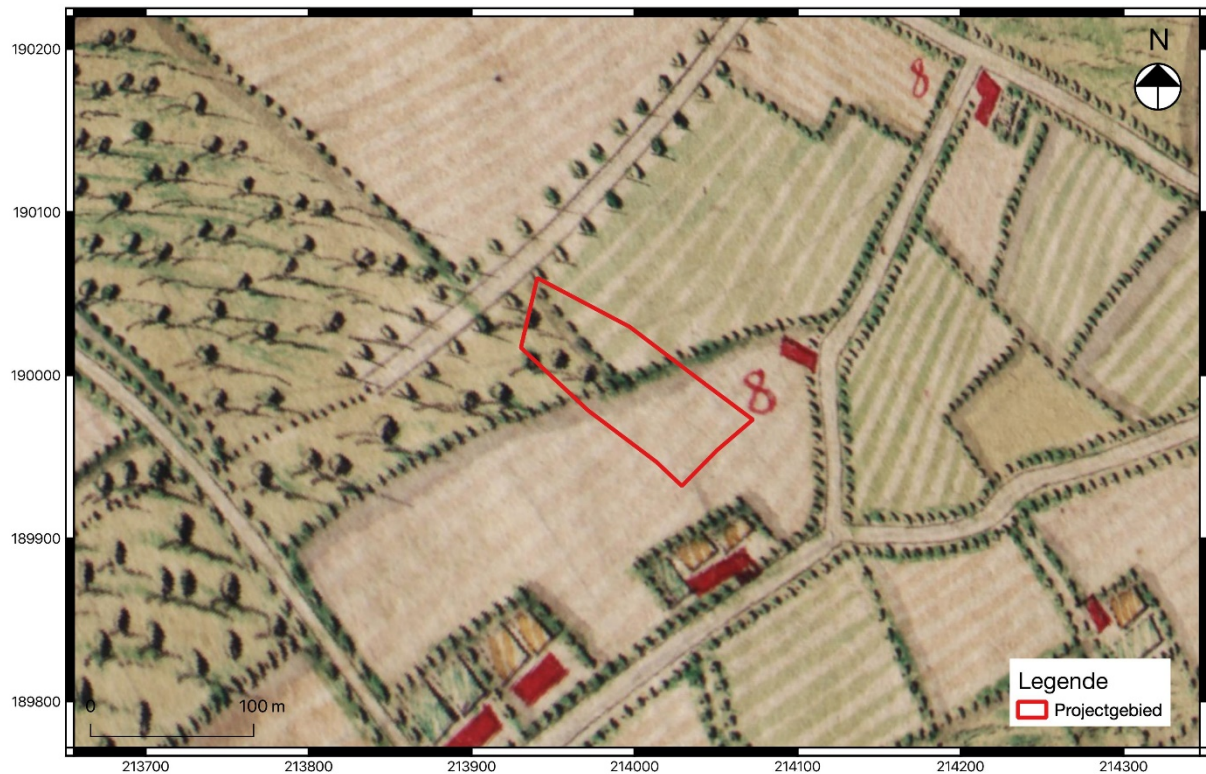

Archeologienota: De verkaveling aan de Kapelhof te Heusden-Zolder

**Annelies De Raymaeker
Sarah Fellahi**

**Tienen, 2022
Studiebureau Archeologie bv**

Colofon

Archeologienota: De verkaveling aan de Kapelhof te Heusden-Zolder
--

Projectleiding:	Annelies De Raymaeker & Vanessa Vander Ginst
Erkend archeoloog:	Annelies De Raymaeker
Auteurs:	Annelies De Raymaeker, Sarah Fellahi
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bv (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bv mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bv
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2022, Studiebureau Archeologie bv

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek	2
1.1 <i>Beschrijvend gedeelte</i>	2
1.1.1 Administratieve gegevens.....	2
1.1.2 Archeologische voorkennis.....	5
1.1.3 Onderzoeksopdracht.....	7
1.1.4 Werkwijze.....	11
1.2 <i>Assessmentrapport</i>	13
1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied.....	13
1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied.....	17
1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied.....	22
1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied.....	27
1.2.5 Synthese.....	28
Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen	30
2.1 <i>Administratieve gegevens</i>	30
2.2 <i>Gemotiveerd advies</i>	32
2.3 <i>Programma van maatregelen</i>	33
2.3.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen.....	33
2.3.2 Onderzoeksmethode en -strategie.....	34
2.3.3 Onderzoekstechnieken.....	35
2.3.4 Voorziene afwijkingen van de Code Goede Praktijk.....	36
Bibliografie	37

Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode:	2022 B 138
Aanleiding:	De opgemaakte archeologienota kadert in een geplande aanvraag voor het bekomen van een omgevingsvergunning voor een verkaveling aan de Kapelhof te Heusden-Zolder. Het vergunningsgebied omvat 7642 m ² . Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen 3000 m ² of meer bedraagt en waarbij de bodemingreep 1000 m ² of meer bedraagt (Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).
Erkend archeoloog:	Annelies De Raymaeker OE/ERK/Archeoloog/2016/00148 Studiebureau Archeologie bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Locatie:	Heusden-Zolder, Kapelhof (fig. 2.1 en 2.2) Bounding box: punt 1: x = 213 930, y = 189 932 punt 2: x = 214 073, y = 190 060 Heusden-Zolder, Afd. 3 , Sectie F, percelen 258F en 258L
Relevante termen: ²⁸	Bureauonderzoek, buitengebied, getuigenheuvel, parklandschap, steentijd.
Bebouwde zones:	Op perceel 258F staan twee gebouwen - waaronder een woonhuis (Kapelhof nr. 26) - die zullen worden afgebroken. De rest van het terrein is onbebouwd.

²⁸ Thesaurus: <https://inventaris.onroerendergoed.be/thesaurus>

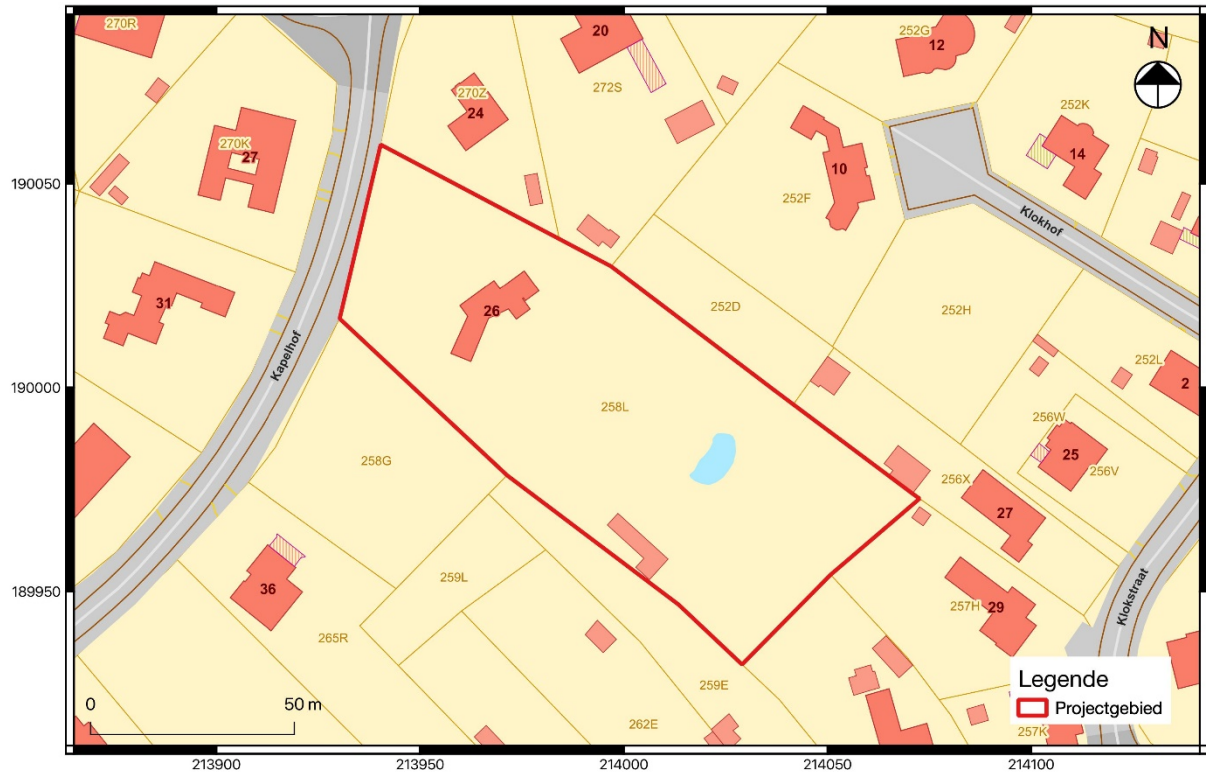

Fig. 2.1: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het project- en vergunningsgebied.

Fig. 2.2: Recente luchtfoto uit 2021 met daarop de huidige terreincondities aangeduid.

2.2 Gemotiveerd advies

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek (projectcode: 2019H77 & 2022 B 138), het uitgevoerde landschappelijke bodemonderzoek van 2019 (projectcode: 2019H76) en het verkennend archeologisch booronderzoek van 2019 (projectcode: 2019 I 379) blijkt dat verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van een proefsleuvenonderzoek nodig is. De reden hiervoor is dat er onvoldoende informatie gegenereerd is om een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen voor een archeologische opgraving en/of behoud *in situ* van aanwezige archeologische waarden. De aan- of afwezigheid van een archeologische vindplaats kan op dit moment immers niet met zekerheid worden aangetoond.

De initiatiefnemer plant de verkaveling van het projectgebied in twee bouwloten. De noordwestelijke bouwgrond (lot 1) een oppervlakte heeft van ca. 3141 m² en de zuidoostelijke bouwgrond (lot 2) een oppervlakte van ca. 4482 m². Het hoofdgebouw dat wordt voorzien op de noordwestelijke helft van het projectgebied is trapeziumvormig (ca. 25,76 m/31,93 m bij 22,11 m/20 m) en is ca. 10 m van het Kapelhof verwijderd. Verder beschikt lot 1 over een grote voortuin, twee zijtuinen, een ruime achtertuin en wordt het lot omgeven door hagen. Lot 2 is verbonden met de Kapelstraat langs de westelijke zijde van lot 1, de verbinding met de Kapelhof wordt aangeduid als “een zone voor een voortuin”. Het bouwvolume zelf is rechthoekig (ca. 38,37 m bij 20 m) en het lot beschikt over een voor- en achtertuin. Aangezien dit een verkavelingsdossier betreft, worden alle mogelijke relevante archeologische waarden in de ondergrond als bedreigd beschouwd.

Het onderzoeksgebied ligt in een gradiëntzone aan de voet van een Diestiaanheuvel. In het verleden zijn de gronden altijd gebruikt als bos- en akkergronden, terwijl het de laatste decennia grotendeels deel uitmaakte van een woongebied. Het noordelijke perceel bestaat uit een talud met woning, een vijver en parklandschap. De zuidelijke percelen omvatten dierenweiden met bos. Ter hoogte van het terrein worden volgens de bodemkaart Zcfc-gronden gekarteerd, zijnde matig droge, zwak gleyige zandbodems met een weinig duidelijke ijzer en/of humus B horizont. De materialen vertonen in de diepte een geel- of groenachtige kleur (variant van moedermateriaal -c). Er werd in 2019 een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd, waaruit blijkt dat de groenachtige kleur (variant moedermateriaal -C) bestaat uit het Tertiair substraat van de Formatie van Diest. De eerste belangrijkste vaststellingen van het landschappelijk bodemonderzoek is de aanwezigheid van een diepe humusrijke A-horizont verspreid over het terrein. Afhankelijk van de locaties waar de aanleg van het parklandschap een grote impact hebben gehad op het bodemarchief, is de Ap-horizont ondiep en vaak vergraven. Elders reikte deze tot een diepte van ca. 50-130 cm onder het maaiveld. Een tweede vaststelling is de aanwezigheid van een podzolsequentie in één boorprofiel met aangrenzend gronden met een duidelijk ontwikkelde B-horizont.

Tijdens het verkennend archeologisch booronderzoek in 2019 werden er verspreid in de ZO zone enkele podzolprofielen (E-, B-, C-horizont) vastgesteld. Elders was deze paleobodem gedeeltelijk bewaard met enkel een B-horizont, terwijl andere boringen een A-C-profiel opleverden. Ondanks de zeer gunstige conservatieomstandigheden van de paleobodems, werden geen steentijd artefactensites aangetroffen. Gezien de afwezigheid van dergelijke vondsten, diende niet overgegaan te worden tot de waardering van dergelijke sites.

Tenslotte kan de afwezigheid van grondsporensites echter niet uitgesloten worden. De reeds uitgevoerde onderzoeken laten hier niet toe een gefundeerde uitspraak over te doen, waardoor er nog steeds onderzoek in de vorm van proefsleuven nodig zal zijn. De zones waar de bomen behouden blijven (95 m²), worden uitgesloten uit de zone die geselecteerd is voor verder onderzoek. **De rest van het terrein wordt volledig geselecteerd voor verder onderzoek 7547 m².** Dit onderzoek kan nu nog niet uitgevoerd worden omwille van praktische en juridische redenen, waardoor een **uitgesteld traject** wordt geopteerd.

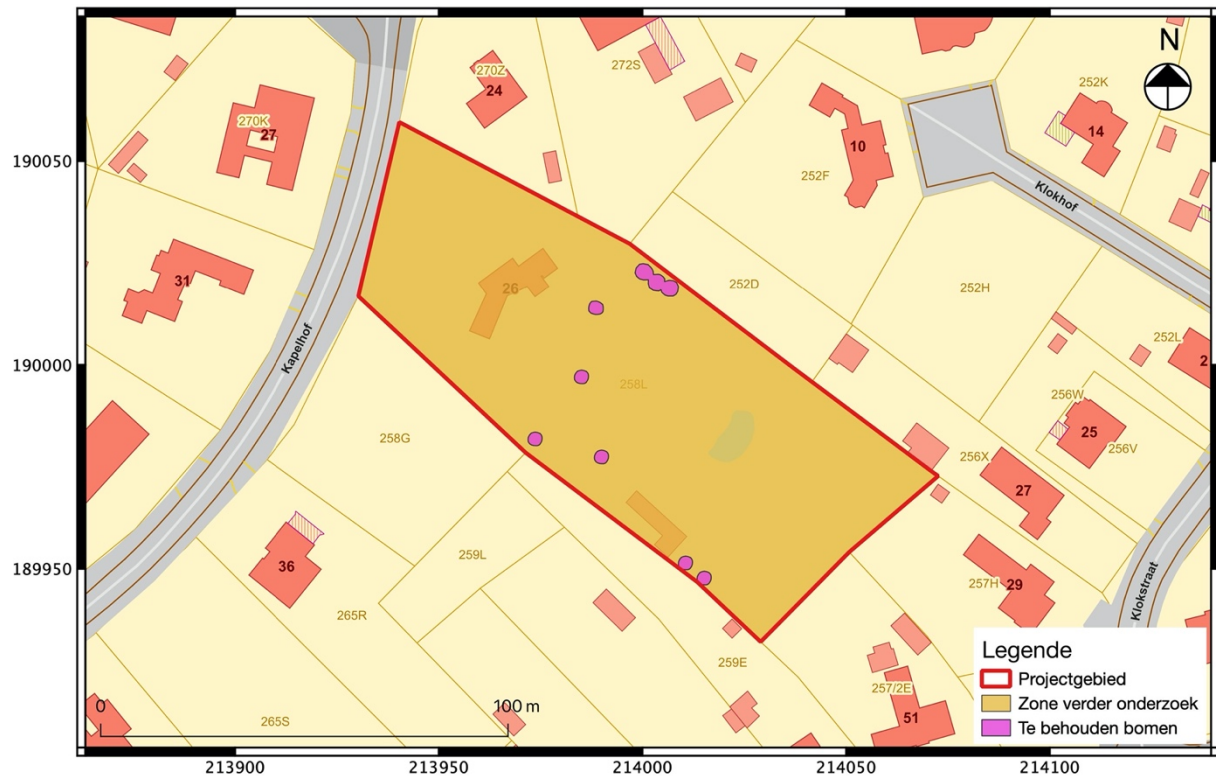

Fig. 2.3: Advieskaart.

2.3 Programma van maatregelen

2.3.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

De doelstelling van een vooronderzoek met ingreep in de bodem is nagaan of er archeologische niveaus aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte deze voorkomen. Op deze manier zal het mogelijk zijn om in te schatten in welke mate de geplande werken een versturende impact zullen hebben. Verder dient het vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraak te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en of er een mogelijkheid tot kennisvermeerdering bestaat.

Het landschappelijk booronderzoek en verkennend archeologisch booronderzoek leverden een assessment op de terreingesteldheid. Er werden geen verstoorde zones vastgesteld. Er werd tevens een dikke antropogene humus A-horizont vastgesteld. Voorts leverden deze assessments ook algemeen inzicht in de bodemopbouw.

Specifiek voor het proefsleuvenonderzoek:

De doelstelling van dit uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem betreft het formuleren van uitspraken omtrent de aan- of afwezigheid van één of meerdere archeologische vindplaatsen en de inschatting van het potentieel op archeologische kennisvermeerdering.

De volgende onderzoeksvragen zijn hierbij van belang:

- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?
- Zijn er nog intacte, al dan niet begraven, (paleo)bodems aanwezig?

- In hoeverre is de bodemopbouw, zoals weergegeven op de bodemkaart, recent²⁹ verstoord?
- Zijn er archeologische sporen en/of vondstconcentraties aanwezig binnen de grenzen van het vergunningsgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in ruimte en tijd?
- Kan er een link gelegd worden tussen de aangetroffen site(s) en de sites die in het verleden reeds in de omgeving werden onderzocht?
- Zijn er archeologische sporen en/of vondsten aanwezig binnen de grenzen van het vergunningsgebied die in verband te brengen zijn met militaire conflicten zoals o.a. de belegeringen van Maastricht.
- Wat is de aard en de datering van de aanwezige archeologische waarden?
- Is verder archeologisch onderzoek nodig?

Het vooronderzoek in zijn geheel kan als volledig worden beschouwd als er voldoende informatie is gegenereerd om:

- een te bekrachtigen nota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft.
- een te bekrachtigen nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft.
- een te bekrachtigen nota op te maken die de onmogelijkheid voor een behoud *in situ* staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.
- een te bekrachtigen nota op te maken die de mogelijkheid voor een behoud *in situ* staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.

2.3.2 Onderzoeksmethode en -strategie

De keuze van de methodes voor verder vooronderzoek en het wel/of niet uitvoeren van deze onderzoeken, worden gebaseerd op de volgende vier criteria:

1° Is het MOGELIJK deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

2° Is het NUTTIG deze methode toe te passen op dit terrein?

3° Is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief om de methode toe te passen op het terrein?

4° Is het NOODZAKELIJK om deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

Een landschappelijk booronderzoek en verkennend archeologisch booronderzoek in functie van steentijd artefactensites werden reeds uitgevoerd. Hieruit bleek dat verder onderzoek in functie van steentijd artefactensites niet nuttig/noodzakelijk is.

Proefsleuven en/of proefputten	Ja (uitgesteld traject)	Het is mogelijk om deze methode toe te passen op het terrein. Een proefsleuvenonderzoek laat toe inzicht te krijgen in de aard en bewaringstoestand van de aanwezige archeologische waarden. De resultaten van het onderzoek kunnen dus een antwoord verschaffen op de volgende onderzoeksvragen: <ul style="list-style-type: none">- <i>Wat is de relatie tot de bodem en de eventuele archeologische sporen?</i>
--------------------------------	--------------------------------	--

²⁹ Hiermee wordt de periode na de Tweede Wereldoorlog bedoeld.

		<ul style="list-style-type: none"> - <i>Zijn er archeologische sporen en/of vondstenconcentraties aanwezig binnen de grenzen van het projectgebied en zo ja, wat is de afbakening hiervan in tijd en ruimte?</i> - <i>Zijn er archeologische sporen aanwezig die gelinkt kunnen worden aan de historische bebouwing ten zuiden van het projectgebied?</i> - <i>Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?</i> - <i>Wat is de aard en datering van de aanwezige archeologische sporen?</i> - <i>Naar welke activiteit of soort site verwijzen de sporen?</i> - <i>Zijn er sporen uit één of meerdere periodes aanwezig?</i> - <i>Is verder archeologisch onderzoek nodig? Zo ja, welke zones komen in aanmerking voor vervolgonderzoek?</i>
--	--	---

De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen die opgesteld worden naar aanleiding van elk *assessment* zijn beantwoord.

Op basis van bovenstaande afwegingen wordt een vervolgonderzoek voorgesteld dat bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. Bijna het volledige projectgebied is geselecteerd voor verder onderzoeken behalve de zones waar bomen behouden blijven (95 m²). Hierdoor is er 7547 m² geselecteerd voor verder onderzoek. Dit onderzoek kan nu nog niet uitgevoerd worden omwille van praktische en juridische redenen, waardoor een uitgesteld traject wordt geopteerd. De bomen dienen verwijderd te zijn voor de aanvang van het proefsleuvenonderzoek. Het verwijderen hiervan mag enkel bovengronds plaatvinden. De bomen mogen met andere woorden niet ontstronkt worden voordat het proefsleuvenonderzoek heeft plaats gevonden. Het woonhuis dient ook afgebroken te zijn. Idealiter wordt de artificiële heuvel (zichtbaar op het DHM) waar het huis is in opgetrokken, ook afgegraven tot op de hoogte van het maaiveld en weggevoerd. Deze zone hoort immers ook tot de onderzoekszone. Aangezien er een dikke A-horizont werd vastgesteld over het gehele terrein, kan dit zonder begeleiding van de erkend archeoloog.

2.3.3 Onderzoekstechnieken

Proefsleuvenonderzoek

De sleuven worden aangelegd volgens de Code van Goede Praktijk versie 4.0 hoofdstuk 8.6. Omwille van de praktische reden zoals het werken evenwijdig aan de perceelgrens en het behalen van een correcte dekkingsgraad, wordt geopteerd voor de aanleg van 4 sleuven (fig. 2.4), die onderbroken worden door de te behouden bomen. **Bij de aanleg van de proefsleuven wordt extra aandacht besteed aan de kruinprojectie van de te behouden bomen. Indien nodig, wordt de oriëntatie van de voorgestelde proefsleuven licht aangepast om de bomen zeker niet te beschadigen.** De sleuven hebben een noordwest-zuidoostelijke oriëntatie, evenwijdig aan de langste richting van de percelen. Omwille van praktische aspecten zoals snelheid en efficiëntie wordt geopteerd voor 2 m brede, parallelle proefsleuven met een tussenafstand die ca. 12 m bedraagt, gerekend vanuit de centrale lengte-as van de sleuven. De sleuven worden aangelegd tot op de archeologisch relevante vlakken. De dekkingsgraad van 12,5 % volgens conventies wordt conform de Code Goede Praktijk opgesplitst in 10

% sleuven en 2,5 % kijkvensters. Indien een archeologische site wordt aangetroffen, worden extra proefsleuven en/of kijkvensters gegraven om een afbakening van de site te bekomen.

Het steentijdtraject eindigt pas na het volledige prospectie-onderzoek, waaronder het proefsleuvenonderzoek valt. Extra aandacht wordt tijdens het uitvoeren van het proefsleuvenonderzoek besteed aan het aantreffen van lithisch materiaal. Indien tijdens het onderzoek *in situ* bewaard lithisch materiaal wordt aangetroffen, worden deze in 3D opgemeten en geregistreerd. Indien nodig wordt, nog tijdens het veldwerk, het materiaal voorgelegd aan een materiaaldeskundige.

De proefsleuven en eventuele kijkvensters worden uitgegraven met een graafmachine met een tandeloze bak. Kijkvensters worden gebruikt om sporenc concentraties nader te bekijken, maar ook om schijnbaar lege zones te controleren. Indien echter anderszits blijkt tijdens het proefsleuvenonderzoek dat de ondergrond sterk verstoord is, kan overgeschakeld worden op proefputten in de lijn van de sleuven met een tussenafstand van ca. 5 m (of volgens het voortschrijdend inzicht van de veldwerkleider) teneinde de mogelijke versterking (en) snel en efficiënt in kaart te brengen.

Fig. 2.4: Syntheseplan met aanduiding van de voorgestelde proefsleuven.

2.3.4 Voorziene afwijkingen van de Code Goede Praktijk

Afwijkingen t.o.v. de vooropgestelde bepalingen in dit programma van maatregelen en/of de Code van Goede Praktijk worden niet onmiddellijk verwacht, maar dienen te worden gemotiveerd in het verslag van resultaten bij de nota.

Bibliografie

AUGUSTIN, S., HOEBRECKX, M. & WESEMAEL, E. 2018: *Nota Landen, Drogenhog, bouw van 4 woningen en een appartementenblok*. ARON rapport 553, Tongeren.

BAEYENS, L., *Bodemkaart van België, Verklarende Tekst bij het Kaartblad, Haacht 74W*, Gent: A.D. Hoste n.v., 1962.

CLAESEN J., VAN GENECHTEN B., VERBEELEN G, DIRIX E., PIL N. & SYS A. 2017: *Archeologienota zonder ingreep in de bodem. Landen – Bronplein*, Kortenaeken.

CLAESEN J., VAN GENECHTEN B., VERBEELEN G, DIRIX E., AUDENAERT E. & BOUCKAERT K. 2017: *Archeologienota zonder ingreep in de bodem. Landen – kerkstraat*, Kortenaeken.

CORNELIS, L., SEVENANTS, W. & SIMPSON, D. 2012: *Archeologisch onderzoek naar de ligging van de oude Landense stadspoorten*, Kortenberg.

DECRAMER W., DE RAYMAEKER A. & VAN ROY J. 2019: *Archeologienota: De verkaveling aan de Kapelhof te Heusden-Zolder*, Studiebureau Archeologie, Tienen.

DEFIZE-LEJEUNE A.M. 1964: *Repertoire bibliographique des trouvailles archologiques de la province de Lige (depuis l'Age du Bronze jusqu'aux Normands)*, Brussel.

DE LANGHE H., VANAENRODE W. & DRIESE P. 2020: *Nota Heusden-Zolder, Eikhof. Ontwikkeling van een verkaveling*, ARON rapport 905, Tongeren.

DE RAYMAEKER, A & DINGENS, L: 2018: *Archeologienota: De geplande ontwikkeling aan de Kattestraat te Landen*. Studiebureau Archeologie, Tienen.

DE RAYMAEKER A. & VAN ROY J. 2019: *Archeologienota met beperkte samenstelling: Het archeologisch bureauonderzoek aan de Terlaemenlaan te Heusden-Zolder*, Studiebureau Archeologie, Tienen.

DE SMAELE B. & PIETERS H. 2017: *Archeologienota met uitgesteld traject voor de site Landen-Drogenhof, Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie 2*, Gent.

DEPRAETERE D. 2022: *Archeologienota (Beperkte Samenstelling): Landinrichting Mijn Mangelbeek – UD Trage Wegen – Deel 2: Programma van maatregelen*. Vlaamse Landmaatschappij Regio Oost, Hasselt.

DRIESE P., HIMPE T. VANAENRODE W. & VAN DE STAAY I. 2017: *Archeologienota Heusden-Zolder, Broeksteeg – Ontwikkeling van een verkaveling*, ARON rapport 502, Tongeren.

DRIESE P., VAN DE STAAY I., & HIMPE, T. 2018: *Archeologienota Landen, Op De muur 24; Bouw van drie woonegelegenheden*. ARON rapport 555, Tongeren.

VAN DE KONIJNENBURG R. 2020: *Heusden-Zolder (Zolder), Sint-Annastraat (sportsite De Vrijheid)*, archeologienota, Haast-rapport 2020-25, Bree.

VAN DE STAAY I., VANAENRODE W. & DRIESE P. 2019: *Nota Heusden-Zolder, Boektlaan. Ontwikkeling van een verkaveling*, ARON rapport 729, Tongeren.

VAN DE STAAY I., VANAENRODE W., STEEGMANS J. & DRIESEN P. 2021: *Archeologienota Heusden-Zolder, de Borghgravelaan. Ontwikkeling van een verkaveling*, ARON rapport 968, Tongeren.

VAN RANST E. & SYS C. 2000. "Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)". Gent: Laboratorium voor Bodemkunde.

Websites geraadpleegd februari 2022:

www.agiv.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

<https://inventaris.onroerendergoed.be/>

<https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

<https://sites.google.com/site/glschansen/home/heusden-zolder/heusden/ubbersel-schans>

<https://sites.google.com/site/glschansen/home/heusden-zolder/zolder/boek>

<https://thesaurus.onroerendergoed.be/>

<http://toerisme.heusden-zolder.be/thema.aspx?id=5613>

<https://www.visitlimburg.be/nl/wat-te-doen/kasteel-meylandt>

http://www.vilters-vanhemel.be/limburg_heusden-zolder.html